N°. 3531.

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

1858.

Dieu et mon Droit.

Dit blad verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5.00; voor de buitensteden franko p. p. ƒ 6.00.
Brieven, Gelden, enz. FRANKO te adresseeren aan "het Bureau van DE TIJD."

DINGSDAG 14 DECEMBER.

Advertentiën van *Zes* regels en daar beneden worden tegen ƒ 1.00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentiën wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 13 December.

Dit Nommer van *de Tijd* N.-H. Ct. gaat vergezeld van een bijvoegsel, waarin is opgenomen uit het *Bijblad* van de *Staats-Courant* het officiëel verslag van de belangrijke beraadslagingen, bij de begrooting van R. K. Eeredienst gehouden.

Men kan niet zeggen, dat de beraadslagingen over de begrooting van Oorlog, laatstleden Zaturdag gehouden, belangrijk, wel dat zij langdurig waren. De gansche zitting is ingenomen geweest met breedvoerige vertoogen over die ongelukkige begrooting, waarvan het cijfer, te hoog verklaard, bij slot van rekening blijkt niet hoog genoeg te zijn opgevoerd. Altans dit is het besluit, waartoe wij gekomen zijn na eene aandachtige lezing van het verslag der zitting. Vraagt men ons hoe de sprekers, die vermindering van het cijfer der begrooting vragen, eigenlijk eene verhooging aanbevelen? Het antwoord is door hen-zelven gegeven. Ziehier hoe. Op den voorgrond wordt geplaatst, dat de begrooting veel te hoog loopt. In plaats van 12 millioen of van 11½ millioen, moet men komen tot de bezuiniging van zoo veel tonnen gouds, dat er slechts overblijft te betalen de som van 10 millioen. De minister moet derhalve van de begrooting 1½ of 2 millioen uitschrappen. Goed. Maar hoe zal de minister dat doen? Waarop moet hij dat bezuinigen? Zal hij een of meer regimenten infanterie, een regiment kavallerie en eenige batterijen artillerie afschaffen? Geen antwoord. Dat moet de minister weten. Maar als de minister meent dat hij geen enkel regiment of batterij missen kan? Dat is zijne zaak. Dan moet hij ze maar behouden; maar de begrooting moet worden verminderd. Waar? Hij schaffe de vestingen af, die òf buiten òf op de laatste linie van defensie liggen. Veronderstellen wij, dat het geschiedt, en wij hebben er niet tegen, zal dit eene bezuiniging opleveren van 1½ of 2 millioen? Immers neen. Op zich-zelve zal dat slechts eene kleinigheid zijn. Maar men meent welligt, dat zulks in de gevolgen zal voortbrengen eene vermindering van het leger? Wat zal dan de minister, na de afbraak der bedoelde vestingen, kunnen missen van de thans bestaande legerafdeelingen? Niemand die antwoord geeft. Met één woord, de minister moet verminderen, maar niemand weet te zeggen wat. Daarentegen weet een ieder aan te wijzen, welke verhooging van uitgaven de Regering te doen heeft. De soldaten worden slecht gevoed; men moet voor betere voeding zorgen. Voortreffelijk. Maar denkt men dat die betere voeding geene vermeerdering van uitgaven zal veroorzaken? — De soldaten worden slecht betaald; hunne bezoldiging dient verhoogd te worden. Best. Maar men kan toch die verhooging niet laten bestaan in eene bedeeling van twee tot drie appelschijven, die men zou kunnen toevoegen aan de weinige centen, die ze thans ontvangen. Verhooging van soldij geeft dan verhooging van de begrooting. — De soldaten zijn veelal slecht gekazerneerd; daarenboven moeten de kosten der kazerneering door den Staat en niet langer door de gemeenten gedragen worden. Juist gezien. Maar wat eene reeks van tijdelijke en duurzame uitgaven wordt daardoor geopend? Weet iemand te berekenen hoeveel de vervulling van dien eisch jaarlijks aan de begrooting zal kosten? — Nemen wij nu dit alles bij elkander, dan kan de verbeterde voeding, soldij en huisvesting van den soldaat de uitgaven voor een aanzienlijk bedrag *verhoogen;* maar hoe komt men daarbij tot vermindering? Dat is en blijft het groote en tot dusver onopgelost raadsel, dat niet wordt besproken dan door algemeenheden, waaraan wij niets hebben. B. v., men zegt, dat wij een *eenvoudig* stelsel voor onze legerorganizatie moeten aannemen! Een eenvoudig stelsel, wat is dat, als er spraak is van 't door ons benoodigd troepental? Wat moet er vereenvoudigd worden? Moet het tal soldaten worden verminderd? Of moet slechts het getal officieren en onderofficieren, moeten slechts de kaders worden ingekrompen? Dat alles blijft in de lucht hangen. En dewijl 't alzoo bekend is wat verhoogd moet worden, maar 't daarentegen niet gezegd is wat moet worden verminderd; zoo komen wij tot het besluit, dat de beraadslagingen niet de vermindering, maar daarentegen de verhooging der begrooting hebben bepleit. En dat is niet slechts onze persoonlijke meening, maar dat is ook de slotsom, die de heer Schimmelpenninck van der Oije en de heer van Nispen van Sevenaer uit de gehoudene diskussie hebben opgemaakt. De indruk van deze beraadslaging is deze, zegt de laatste, dat, als al de besprokene organizatiën moeten worden ten uitvoer gebragt, en aan al de wenschen zal moeten worden voldaan, dan de volgende begrootingen van Oorlog met nog meer uitgaven zullen zijn bezwaard.

Welke figuur kan de minister van Oorlog maken bij eene dergelijke diskussie, die hem tot vermindering van uitgaven noopt en hem voor 's hands eene verhooging oplegt? Wat moet er in het deskundig ministeriëel hoofd omgaan, als het op die wijze de les ontvangt van mannen, die er ruiterlijk voor uitkomen, dat zij onkundig zijn? En welke figuur maken de advokaten bij den generaal van Meurs, als hij hen hoort zeggen: wij zijn niet in staat om de zaak te beoordeelen; maar gij zult wel de goedheid hebben te doen, wat wij van u vorderen!

De heer Schimmelpenninck van der Oije heeft den generaal een kompliment gemaakt over den takt, waarmede hij de Kamer behandelt. Als een bekwaam veldheer ontwijkt hij den slag, dien hij toch niet winnen kon. Met der daad, de Kamer had zich vóór het cijfer geposteerd met den bepaalden wil, om den generaal daartoe geen toegang te verleenen. Wat doet de generaal? Hij maakt een omweg, trekt achter de Kamer om, houdt haar bezig met de belofte van eene wet op de militaire organizatie, en tracht alzoo de begrooting veilig binnen te halen. Het is knap overlegd en een meesterstuk van parlementaire stratégie.

Over het algemeen genomen is de Kamer te regt ingenomen met het denkbeeld, dat ons leger zal worden georganizeerd bij de wet. Zulks is wenschelijk vooral voor het leger, opdat het vastheid krijge en zijne begrooting niet telken jare een steen des aanstoots blijve. De minister had uit het voorloopig verslag verstaan, dat de meerderheid der Kamer zulk eene wet verlangt. Aanstonds heeft hij den wensch aangegrepen als een middel om zijne begrooting te redden. Dewijl men het cijfer der begrooting niet voor een vast cijfer wilde aannemen, zoo heeft hij de belofte gedaan, dat hij nog in dit zittingsjaar eene wet op de leger-organizatie zal voordragen. Door die belofte krijgt het cijfer der begrooting een tijdelijk karakter, en de Kamer wordt vrij om het aan te nemen, gelijk het daar ligt, in afwachting van de zaken, die komen zullen.

Nu is 't voor den minister wel niet gemakkelijk, maar toch doenlijk, dat hij in den loop van het jaar eene wet ontwerpt; maar hij kan er veilig op rekenen, dat die wet niet zoo spoedig tot stand komen zal. In Belgie b. v. heeft men ten naastenbij anderhalf dozijn jaren noodig gehad om de leger-organizatie tot wet te maken. Nemen wij dat de bewerking ten onzent gemakkelijker gaan zal; altijd zal het toch jaren duren eer de zaak kant en klaar is. Inmiddels blijft de begrooting in genoegzaam veilige haven, om de toekomst te kunnen afwachten. En wie dan leeft, die dan zorgt, behalve nog dat de omstandigheden binnen korte jaren groote wijzigingen zoo in Europa als in Nederland kunnen aanbrengen.

De heer Schimmelpenninck van der Oije, met of zonder doel, om den minister in de hand te werken, in zijne zucht om tijd winnen, zegt dat de wet op de reorganizatie moet worden voorafgegaan door wetten op de militie en de schutterijen. En de heer van der Linden bijt onmiddelijk in het lokaas, "dat voor alles de militie en de schutterijen moeten worden georganizeerd." Wij gelooven dat men daardoor onder alle opzigten de paarden achter den wagen zou spannen. Van den eenen kant zou de wet op de leger-organizatie dan nog welligt jaren kunnen uitblijven, als zij wachten moet tot dat die op de milicie en de schutterijen zouden zijn afgewerkt. En van den anderen kant, hoe kan men eene wet op de milicie en de schutterijen maken, zoo lang men niet weet, hoe ons leger zal moeten zijn zamengesteld? [illegible] even goed zijn kleermaker kunnen gelasten [illegible] vervaardigen met de verklaring, dat men [illegible] zal opgeven, als de rok gemaakt zal zijn.

Een ander gezegde van den heer van der Linden verdient te worden vermeld. Hij wijst er op dat ons leger in de laatste 20 jaren 250 millioen gekost heeft, en oppert den twijfel of wij wel in staat zouden zijn, om ons te verdedigen, als wij worden aangevallen. Wat die 250 millioen betreft, de heer van der Linden zal ze toch wel niet opnemen als eene uitgaaf alleenlijk aan voorraad besteed, die onaangeraakt blijft liggen. En als hij dat niet doet, wat beteekent dan de vraag? Elk leger is duur; en de millioenen, die het kost, worden niet opgelegd, maar verteerd door de soldaten, die het uitmaken. Intusschen is de vraag, of wij in staat zijn ons bij een mogelijken aanval te verdedigen, des te ernstiger van aard, omdat de toestand van Europa niet van dusdanigen aard is, dat wij daarop gerust kunnen inslapen. De heer van Hall, die ditmaal een wijs woord sprak, heeft daarop te regt gewezen. Zijne waarschuwing verdient allezins behartiging, vooral als er zake is van onze begrooting van Oorlog. Wij verlangen daarom een gemotiveerd antwoord van den minister te vernemen, waaruit het zal kunnen blijken, wat wij vermogen, indien eens een Europeesche oorlog onverhoopt mogt uitbarsten. Op eene betuiging in algemeene bewoordingen vervat, zoo als er dikwijls zijn afgegeven, zijn wij niet gesteld.

De vraag is moeijelijk te beantwoorden, als de minister niet treedt in de bijzonderheden van het systeem van defensie, waaromtrent door den minister het geheim is opgelegd. Maar is dat geheim, dat door zoo velen moet bewaard worden, niet *le secrèt de la comédie* geworden? Dat is de overtuiging van den heer Dommer van Poldersveldt, die met den heer Storm van 's Gravesande op de opheffing van dat geheim aandringt. Eene andere meening van den heer Dommer is overwegingswaard. Wij eindigen daarmeê, omdat wij, ofschoon de heer Dommer de eerste spreker was, zijne rede voorbedachtelijk tot besluit wilden nemen.

Hij doet opmerken, dat noch de minister, noch de Kamer aan het thans aangenomen stelsel van defensie gebonden is. Dat stelsel acht hij te uitgebreid, en hij getuigt, dat vele deskundigen over het stelsel van defensie eene andere meening zijn toegedaan. Hij gelooft gaarne, dat voor het thans aangenomen stelsel 12 millioen niet genoeg zijn. En dewijl men desniettegenstaande toch bezuinigen wil, zoo wordt er bezuinigd daar waar het niet moest geschieden, en blijft er achter wat noodzakelijk is. Het is voor hem eene reden te meer om aan te dringen op eene wijziging van het stelsel, die ons èn krachtiger zou maken tegen den vijand èn tevens bezuiniging zou veroorloven.

Wanneer het werkelijk waar is, dat een dergelijk stelsel kan worden aangenomen, zonder de veiligheid van het land in gevaar te brengen, dan vinden wij in de uitvoerige redevoering van den heer Dommer den eenig goeden weg aangewezen, waarop de aandacht des ministers in deze beraadslaging is gevestigd.

Een dorpsschoolmeester verzoekt ons plaatsing voor den volgenden brief:

Aan de Redaktie van *de Tijd.*

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de beschouwingen over de redenen, waaruit de schaarschte aan hulponderwijzers ontspruit, voorkomende in Nommer 3525 van uw veel gelezen blad.

Met u geloof ik, dat de vele kundigheden, welke de nieuwe wet op het onderwijs van de onderwijzers eischt, de hoofdzakelijke oorzaak zijn dat velen, die anders de loffelijke en achtbare loopbaan van onderwijzer der jeugd met lust en ijver zouden hebben betreden, en wie het daartoe aan de daarvoor zoo noodzakelijke aanleg, opleiding en oefening niet hapert, thans een ander bestaanmiddel trachten op te sporen. Zulks kan niet anders dan een hoogst nadeeligen invloed te weeg brengen op den toestand der vaderlandsche jeugd, welke

van den onderwijzer hare voorbereiding tot den maatschappelijken levenskring moet ontvangen, en derhalve bij deszelfs ontstentenis in gevaar wordt gebragt hare bestemming te zullen missen.

Reeds dikwijls heeft het bij mij een punt van naauwgezet nadenken uitgemaakt, welke toch wel de drangredenen mogten wezen, die het staatsbestuur en de afgevaardigden hebben kunnen nopen om zulke veel omvattende kennis van den onderwijzer der jeugd te vorderen. Uw geacht blad, van hetwelk de notaris hier ter plaatse mij verscheidene nummers ter lezing heeft aangeboden, verschafte, altans naar hetgeen mij voorkomt, ten opzigte van dit vraagpunt, geene genoegzame inlichtingen. Ik besloot derhalve die elders op te sporen, in de hoop dat mijne navorschingen hieromtrent tot eene gewenschte uitkomst zouden mogen leiden, daar ik mij vastelijk had voorgenomen om, indien dit mogelijk ware, hetzij door eigen onderzoek, hetzij door aanwending van andere dienstelijke middelen, de waarheid in deze te ontdekken. Het behoort tot mijne gewoonte om des namiddags wanneer de aan mijne zorgen toevertrouwde leerlingen het school-vertrek verlaten en zich naar de ouderlijke woning begeven hebben, ten einde aldaar de door mij aan hen opgelegde taak af te werken) eenige uren te wijden aan gepaste lektuur, die steeds door mij zoodanig wordt uitgekozen, dat dezelve geschikt mag worden geacht van tot veredeling van verstand en hart het hare bij te dragen.

Op mijn verzoek verschafte mij onlangs een vermaard pleitbezorger eener naburige stad de bijbladen tot de *Staats-Courant*, zoo van den voorgaanden als van den thans ten einde spoedenden jaarkring, door welke ik mij in de gelegenheid gesteld zag mijne kennis te verrijken met den inhoud der redevoeringen over verschillende onderwerpen, op onderscheidene tijdstippen in 's lands vergaderzaal uitgesproken. Mijn weetlust strekte zich uit tot en hield zich bezig met alle zaken, welke aldaar behandeld zijn geworden. Ik erlangde ruimschoots aanleiding om de veelzijdige bekwaamheden gade te slaan, welke te dier plaatse worden ten toon gespreid, daar er toch schier geen enkel onderwerp ter sprake gebragt werd, of bijkans alle leden gaven er hunne oordeelvellingen over ten beste.

Mijn brein begon nu tot een juister inzigt te geraken van het vraagstuk, tot oplossing van hetwelk hetzelve zich vroeger, bij gebreke van genoegzame bescheiden, te vergeefs had ingespannen. Het is mij thans helder gebleken dat lieden, bij welke zulk eene veelzijdige ontwikkeling der geestvermogens is waar te nemen, even vele en even grondige kundigheden geregtigd zijn te verlangen in dezulken, aan wie de verhevene taak is beschoren om het aankomende geslacht tot nuttige leden der maatschappij op te kweeken.

Nadat echter de postbode mij heden morgen, uit de bereids bovengemelde stad, den bundel bijbladen tot de *Staats-Courant* had aangebragt, en ik mij ten gezetten tijd voor mijnen lezenaar had geplaatst om, in de beraadslagingen over de staatsbegrooting voor het dienstjaar 1859, de gedenkwaardige woordenwisseling op te sporen, die op de hulponderwijzers betrekking had, en op welke Nommer 3525 van uw geacht blad mijne opmerkzaamheid getrokken heeft, werd mijne aandacht afgeleid door eene redekaveling over de juiste beteekenis der uitdrukkingen: gematigd en liberaal. In de aanspraak des heeren Thorbecke ter dezer zake ontdekte ik, tot mijne niet geringe verbazing, den volgenden volzin:

„....*liberaal* ..... een oud, schoon woord, waarbij — ik ben er van overtuigd — in ons land bovenal, allen, die het met de Grondwet en het algemeen welzijn wel meenen, ZICH steeds zullen ontmoeten."

In den laatsten tijd ben ik dikwijls in de gelegenheid geweest van op te merken dat ettelijke schrijvers, hetzij uit laakbare onkunde, hetzij uit eene te misprijzen zucht voor nieuwigheden, zich niet aan de spelling van Siegenbeek en Weiland houden, welke ik mij bevlijtig mijnen leerlingen in te prenten, maar zich velerlei afwijkingen van dezelve veroorloven. Desniettemin heb ik nog bij geen hunner het werkwoord „ontmoeten" als wederkeerig gebruikt gevonden. Men behoort te zeggen: „zij ontmoeten elkander" en niet: „zij ontmoeten zich," naardemaal dit werkwoord, als wederkeerig gebezigd, volgenderwijze zou moeten worden vervoegd:

Aantoonende wijs.
Tegenwoordige tijd.

Eerste persoon	enkelvoud	Ik ontmoet mij.
Tweede „		Gij ontmoet u.
Derde „		Hij ontmoet zich.
Eerste „	meervoud	Wij ontmoeten ons.
Tweede „		Gijlieden ontmoet U.
Derde „		Zij ontmoeten zich.

En daar zulk eene vervoeging tegen het gezond verstand zoude aandruischen, acht ik mij geregtigd des heeren Thorbecke's uitdrukking „ZICH steeds zullen ontmoeten" niet toe te schrijven aan de eene of andere nieuwe spelling, maar dezelve te houden voor een vergrijp tegen de regelen der Nederduitsche taal.

Wanneer ik nu uit het bijblad tot de *Staats-Courant* ontwaar, dat een afgevaardigde, welke voorheen aan de Hoogeschool te Leijden als hoogleeraar verbonden is geweest, en mitsdien mede tot den onderwijzersstand heeft behoord, eene fout tegen de vervoeging der werkwoorden begaat, welke ik, bijaldien een mijner jeugdige leerlingen zich daaraan schuldig maakte, met drie afkeuringen zou meenen te moeten bestraffen, zie ik mij genoopt de oplossing, welke door mij zoo even aan de door mij gestelde vraag, aangaande de talrijke van den onderwijzer, uithoofde der wetsbepalingen, gevorderde kundigheden, werd gegeven, niet meer als de meest aannemenbare te beschouwen.

Er moeten derhalve drangredenen van een anderen aard tot de door mij bedoelde voorschriften van de wet op het lager onderwijs aanwezig zijn geweest, en doordien ik er na de ijverigste inspanningen nog niet in heb mogen slagen dezelve op te sporen, verzoek ik u aan dit schrijven openbaarheid te willen verleenen, opdat welligt anderen, daarvan kennis nemende, en zich in de gelegenheid bevindende hieromtrent juiste inlichtingen te verschaffen, mij die mededeelen.

Nog doe ik u opmerken, dat (na de lezing van dezen volzin, aan de redevoering van den voormaligen hoogleeraar Thorbecke ontleend, en van vele germanismen als daar zijn: „bijval", „daarstellen" enz., door andere afgevaardigden, die, blijkens het voorvoegsel Mr. voor hunnen naam, aan een der hoogescholen onderrigt hebben ontvangen, gedurende de jongste beraadslagingen veelvuldig gebezigd) het mij, de zaak oppervlakkig beschouwd, voorkomt als of de wet, wat aangaat de kennis onzer moedertaal, voor het Lager onderwijs bepalingen heeft vastgesteld, waarvan het Hooger onderwijs vrij is.

K...... den 12n van Wintermaand anno 1858. H. P...... *Onderwijzer.*

Tot Kanoniken zijn benoemd in het Bisdom van Breda:
C. Oomen, Deken en Pastoor te Princenhage, Kanonik en Proost.
M. van der Sanden, Pastoor der kathedrale kerk, Kanonik en Pænitentier.
C. van der Veeken, Prezident in het Seminarie van de Hoeven, Kan., Theologaal.
C. van Leijsen, Deken en Pastoor te Ginneken, Kanonik.
F. van den Kieboom, Deken en Pastoor te Etten, Kanonik.
P. Werden, Pastoor te Breda, Kanonik.
J. van Aken, Pastoor te Breda, Kanonik.
T. Maes, Pastoor op de Beek, Kanonik.
P. Gabriel, Professor in het Seminarie te Hoeven, Kanonik.

Bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal zijn nog verschillende adressen ingekomen van fabriekanten of handelaars uit Amsterdam, Dordrecht, Delft en Rotterdam, houdende bedenkingen tegen de voorgedragen herziening van het tarief van regten van in- en uitvoer.

Ook is ontvangen een adres van eigenaren van katoen- en koffijplantaadjes in Suriname, houdende bedenkingen tegen het wetsontwerp tot afschaffing der slavernij in de West-Indische Koloniën.

Nopens de spoorwegen is ook een adres bij de Kamer ingekomen, als van den raad der gemeente Bolsward, Provincie Friesland, wegens den aanleg eener spoorweglijn van Harlingen, over Bolsward, Sneek en het vlek de Joure, naar Heerenveen.

Uit het in de afdeelingen gehouden onderzoek van het wetsontwerp, houdende goedkeuring van eenige artikelen der overeenkomst met België tot wering van den nadruk, is gebleken, dat de meerderheid der leden deze voordragt met genoegen had ontvangen. Op eene gedane vraag is door de Regering geantwoord, dat het vertalingsregt van feuilletons vrij is, even als dat van alle letterkundige en wetenschappelijke werken in het algemeen.

Uit de Memorie van Beantwoording nopens het ontwerp tot verdeeling der tabel, bedoeld in art. 99 der kieswet (verdeeling des Rijks in kiesdistrikten) blijkt, dat de Regering bij haar gevoelen blijft, dat het getal leden moet gegrond worden op het cijfer der bevolking dat bevonden is op 31 December 1857 aanwezig geweest te zijn. Naar het inzien der Regering is het duidelijk, dat de nieuw te benoemen leden voor de distrikten Dokkum en Amsterdam in 1860, en die voor de distrikten Gorinchem en Rotterdam in 1862 zullen aftreden. — De volgende veranderingen zijn door de Regering in het ontwerp gebragt: art. 1. Distrikt Zuidhorn. De gemeente Zuidhorn bovenaan te plaatsen. — Distrikt Leeuwarden. De gemeente Tietjerksteradeel weg te laten. — Distrikt Sneek. De gemeente Weststellingwerf door Ooststellingwerf te vervangen. — Distrikt Dragten. Den naam Dragten in Dokkum te veranderen. De gemeente Ooststellingwerf weg te laten, en Tietjerksteradeel tusschen Achtkarspelen en Smallingerland in te lasschen. — Distrikt Steenwijk. Achter Steenwijkerwol[d] te voegen Weststellingwerf, en weg te laten de ge[-]meentens Avereest, Nieuwleuzen, Hasselt en Genem[uiden]. — Distrikt Zwolle. De gemeente Zwolle bovena[an] te plaatsen; daarachter te voegen Genemuiden, Ha[s]selt, Nieuwleuzen, Avereest, en de gemeente [...] weg te laten. Distrikt Almelo. De gemeente stad Alm[elo] bovenaan te plaatsen en achter Haaksbergen te voeg[en] Goor. Disirikt Deventer. De gemeente Deventer bove[n]aan te plaatsen, Goor weg te laten, en achter Voo[rst] te voegen Epe. Distrikt Zutphen. De gemeente Zutph[en] bovenaan te plaatsen. Distrikt Arnhem. De gemeen[te] Arnhem bovenaan te plaatsen en Barneveld weg te [la]ten. Distrik Nijmegen. De gemeente Nijmegen bove[n]aan te plaatsen en tusschen Appeltern en Bemm[el] te voegen Wamel, Dreumel. Distrikt Tiel. Weg [te] laten de gemeenten Wamel en Dreumel. Distr[ikt] Amersfoort. De gemeente Amersfoort bovenaan te pla[at]sen en tusschen Putten en Hoogland te voegen Barn[e]veld. Distrikt Utrecht. De gemeente Utrecht bovena[an] te plaatsen. Distrikt Amsterdam. Achter Nieuwer-A[m]stel te voegen Ouder-Amstel. Distrikt Leiden. Weg [te] laten de gemeente Ouder-Amstel. Distrikt Delft. W[eg] te laten de gemeente Overschie, Schiebroek, Bergsche[n]hoek en Hillegersberg, en achter Stompwijk te voeg[en] Vlaardingen. Distrikt Rotterdam. Weg te laten de ge[-]meente Vlaardingen, en tusschen Kralingen en Math[e]nesse in te voegen Hillegersberg, Bergschenhoek, Ov[er]schie, Schiebroek. Distrikt Dordrecht. In plaats [van] Lekkerkerk, te lezen „Lekkerland."

Naar men verneemt, zal den 1en Mei a. s. de [vol]gende verplaatsing bij de korpsen van het leger pl[aats] hebben: het 5e reg. infanterie thans in Zeeland [in] garnizoen, zal vervangen worden door het 6e reg. [inf.] uit Breda; het 3e reg. inf. te Maastricht zal in plaats treden van het 6e, thans te Breda in garnizo[en], terwijl het 5e regiment uit Zeeland, het 3e reg. infa[nterie] te Maastricht zal vervangen. De batterij rijdende ar[til]lerie, alhier in garnizoen, zal naar Leyden terugkee[ren] en vervangen worden door eene batterij veldartille[rie] uit Utrecht.

Men verneemt dat prof. S. Bleekrode zijn ontslag [ge]vraagd heeft bij den raad van toezigt der Maatscha[ppij] van het paleis voor volksvlijt, en met ult. Dec. e. k. [als] direkteur wenscht af te treden. Voorts heeft die ho[og]leeraar besloten, om met het einde van Dec. op te h[ou]den mede-direkteur te zijn van de Vereeniging v[oor] volksvlijt.

Z. M. heeft benoemd: tot burg. der gem., Zwaag, J. de Vicq; Broek-Sittard en Sittard, J. H. Arnoldts; Eysd[en], J. Janssen; tot raadsheer in het prov. geregtshof in Gro[nin]gen, jhr. mr. M. A. de Savornin Lohman.

STATEN-GENERAAL.

TWEEDE KAMER.

Zitting van Zaturdag 11 *December.*

In deze zitting is ingekomen een wetsontwerp tot wijzi[ging] van den accijns op het binnenlandsch gedistilleerd.

De kommissie van rapporteurs voor het wetsontwerp to[t be]krachtiging van provinciale belastingen in de provincie Friesla[nd] heeft dienaangaande haar eindverslag uitgebragt. De dag [der] beraadslagingen zal nader worden vastgesteld.

De Kamer heeft heden hare beraadslagingen voortgezet ove[r de] wetsontwerpen tot vaststelling der begrootingswetten van 1[859].

De algemeene beraadslagingen over hoofdstuk X (*Departe[ment] van Oorlog*), gelijk dit thans gewijzigd is aangeboden, geo[pend] zijnde, heeft de minister van Oorlog in eene uitvoerige [rede] geantwoord op de onderscheidene opmerkingen voorkom[ende] in het Eindverslag op het gewijzigd wetsontwerp. Daarna [werd] het woord gevoerd door de heeren Dommer van Pol[der]veldt, Storm van 's Gravesande, de Bieberstein, Gevers [...]noot, Schimmelpenninck van der Oije, van der Lin[den], Delprat, Kien, van Nispen van Sevenaar, van Akerlake[n], van Hall.

De onderscheidene sprekers traden daarbij in beschouwi[ng] over het eindcijfer der begrooting en de meerdere of min[dere] wenschelijkheid om dit te verminderen; den toestand va[n het] leger, zoo hier te lande als in onze koloniën; het onder[...] in verband met de voeding van den soldaat en de huisve[sting] in de kazernen; den staat van alle en het al of niet be[...] van sommige vestingen; het defensiewezen in het algem[een], in zoo ver dit bij de opgelegde geheimhouding omtre[nt de] mededeelingen in komité-generaal ontvangen aangaand[e dat] onderwerp, mogelijk was; de inrigting der verschillende [wa]penkorpsen en de voorgenomen organizatie benevens de m[eer]dere of mindere behoefte en mogelijkheid der regeling [van] die aangelegenheid bij de wet, in vereeniging met die om[trent] de milicie en schutterij; de pensioenen bij dit hoofdstuk [...]getrokken; eindelijk de meerdere of mindere behoefte om deze begrooting een karakter van tijdelijkheid te geven.

De algemeene beraadslagingen zullen op Maandag vo[ortge]zet worden.

'S GRAVENHAGE, 13 Dec. Z. M. de Koning [en] Z. K. H. de Prins van Oranje, zijn gisteren nam[iddag] ten 6¾ ure van het Loo in deze rezidentie teruggek[eerd].

— De regtbank alhier heeft heden J. F. P. Klo[...]maker, schuldig verklaard aan het onbevoegd u[itoefe]nen der geneeskunde en hem veroordeeld tot eene boete van *f* 25.

's HERTOGENBOSCH, 11 Dec. In den afgeloopen nacht, omstreeks tegen 4 ure, brak ten huize van den heer Tijdgat, piano-fabriekant, op de Breede-haven een hevige brand uit, die, ondanks de dadelijk aangebragte hulp, zoo sterk toenam, dat in korten tijd huis, inboedel en fabriek een prooi der vlammen werden.

— De tweede der drie nieuwe vrije paarden-, beesten-, linnen- en lakenmarkten alhier, welke den 8sten plaats had, was druk bezocht. Alleen in dragtig vee was vlugge handel en werden goede prijzen bedongen. Er waren aaugevoerd 90 paarden, 270 runderen, 180 varkens en 125 vette varkens, 21,000 ellen wit linnen, 3500 ellen graauw linnen, 4000 ellen pellen.

OOSTERHOUT, 11 Dec. Door de zachte weergesteldheid, welke thans heerscht, is de handel in vee in deze streken zeer levendig en zijn de prijzen gedurende de laatste 14 dagen aanmerkelijk vooruitgegaan. De kalfdragende koeijen worden veelal door Belgische kooplieden tegen goede prijzen opgekocht; zij gelden thans van *f* 150 tot *f* 200. Ten gevolge van de duurte van het hooi voeden de bouwlieden, vooral in de heidestreken hun vee met aardappelen, welke tegen *f* 1.10 à *f* 1.20 uit Holland en Zeeland worden aangevoed. De hooiprijzen zijn in deze streken *f* 62 à *f* 64 de 1000 Ned. ponden.

DE WIJK, 9 Dec. Dezer dagen had er bij de Roogatsluis een treurig voorval plaats. Eenige jonge lieden trapten, bij het verlaten der woning van R. K., alwaar zij eenigen tijd hadden doorgebragt, op de deur. De zoon des huizes, die zich met een paar jongelingen toevallig in de nabijheid zijner woning bevond, geraakte op het vernemen der gepleegde balddadigheid zoodanig in drift, dat hij huiswaarts ijlde, een geweer greep en dit op den groote hoop afschoot. Een zeker jongeling, genaamd H. B., ontving bijna het geheele schot in zijnen arm en een paar hagels drongen door tot in zijne borst. Genoemde jongeling trof onverdiend een ongelukkig lot, daar hij geenzins tot de balddadigen behoorde, en toevallig op de plaats des onheils aanwezig was. Naar men verneemt, is van een ander aangifte aan de bevoegde magt gedaan.

HOORN, 11 Dec. Hoogste graanprijzen. Tarwe *f* 8; Rogge *f* 7; Gerst *f* 5,25; Haver *f* 5; Paardenboonen *f* 8; Bruine dito *f* 11; Graauwe Erwten *f* 26; Vale dito *f* 20; Groene dito *f* 20; Witte groote dito *f* 16; Kanariezaad *f* 13; Boter per Ned. ℔ *f* 1,30; Kippen a *f* 0,60; Kipeijeren a *f* 3,50 per 100 stuks; Appelen *f* 2; Peren *f* 3 per mand.

SNEEK, 10 Dec. De geldleening van *f* 88,000 tegen 4½ pCt., tot aanbouw en beheer eener gas-fabriek alhier, is volgeteekend.

DOCKUM, 9 Dec, De aanvoer van vlas was niet groot en daarvan is het meeste door opkoopers ten platte lande, voor de daar gevestigde kommissionnairs tot verbazend hooge prijzen ingekocht, zoodat het ten verkoop aangebodene zeer gering was; de besteede prijzen varieerden van *f* 1.20 tot *f* 3.20. In Granen, levende have en andere artikelen gaat daar weinig om, zoodat het moeijelijk valt hiervan prijzen op te geven.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 12 Dec. Eergisteren heeft de raadgevende kommissie voor Algerie zitting genomen; een andere kommissie, belast met het onderzoek betreffende de werving van negers op de Afrikaansche kust, hoorde het verslag van een hoofdofficier bij de marine, die aan die kusten het bevel heeft gevoerd. De verklaring van dien officier schijnt de kommissie ten voordeele van het *statu quo* gestemd te hebben. Ten aanzien van het Fransche schip met negers aan boord, waarvan melding is gemaakt, en 't welk door een Engelsch kruiser is aangehouden, verneemt men, dat de zaak geschikt is en tot niet het minste konflikt aanleiding zal geven.

— Zoo als men weet, verklaarde graaf de Montalembert in zijn verhoor, te Parijs geboren te zijn. De Parijsche korrespondent van den *Globe* zegt daaromtrent, dat Charles Forbes de Montalembert, volgens het register van het kerspel, den 18 April 1810 in Upper Brookstreet Grosvenor Square te Londen geboren is. Zijne moeder was Eliza Forbes, dochter van James Forbes, den schrijver der *Oriental Memoirs*, en zijn vader kapitein de Montalembert, die van zijn regiment in Indie was teruggekeerd, waar hij, als vroeger onder Abercromby in Egypte, bij het Britsche leger in dienst was geweest. Vervolgens streed hij te Corunna en nam deel aan den togt der Engelschen naar Walcheren. De vader noch de moeder kon zich in 1810 te Parijs bevonden hebben, en na de Fransche restauratie bleef de Montalembert (de vader) als sekretaris bij de Fransche ambassade te Londen, van waar hij als Fransch gezant bij het Zweedsche hof naar Stokholm vertrok.

— 't Is waar dat het Israëlitiesch konsistorie voornemens is geweest om den *Univers* wegens hoon in regten te betrekken. Doch nu verneemt men dat het konsistorie van geen der middelen, waartoe het kon overgaan, namelijk van een aanklagt, van een regtstreeksche dagvaarding en van een burgerlijken eisch zal gebruik maken en het van de zaak afziet.

— Op dit oogenblik is de heer Guizot met de korrektie bezig van zijne gedenkschriften tot de omwenteling van 1830 en het ontstaan van de Julij-regering. In Januarij zal dat deel in 't licht komen, op welk tijdstip de schrijver te Parijs zal zijn.

— Het gerucht loopt, dat Alex. Dumas, die zich sedert eenigen tijd in Rusland heeft opgehouden, het bevel heeft ontvangen dat land te ontruimen en wel uithoofde van een brief, in zijn tijdschrift *Monte Christo* voorkomende, waarin de toestand van Rusland besproken wordt, en de schrijver openlijk zegt, wat hij meent waarheid te zijn.

— Gisteren ochtend ten negen ure stiet op het spoorweg-station van Thomery een lokomotief tegen den van Parijs komende Lyonschen trein, waarvan het rampzalig gevolg was dat twee spoorweg-beambten doodelijk gekwetst, twee andere en verscheidene reizigers ligt gewond werden.

— De eerste prezident van het keizerlijk geregtshof te Amiens, de heer Boullet, zonk gisteren, toen hij op zijn voorzitterszetel plaats nam, plotseling ineen en was een lijk. De heer Boullet had den ouderdom van 67 jaren bereikt.

— De eerste kamer der regtbank van eersten aanleg heeft gisteren het vonnis uitgesproken in de zaak der hoömopathen en Allopathen. De quæstie was ten gevolge van een artikel van de *Union Médicale* onstaan, waarin de hoömopathen kwakzalvers worden genoemd. Twintig homoöpaten waren als klagers opgetreden, eischten vergoeding en de vernietiging van het honend artikel. Maar de regtbank heeft gemeend dien eisch niet te mogen toestaan en de klagers in de kosten veroordeeld. Dit vonnis, 'twelk de homoöpathen tot kwakzalvers maakt, heeft eenig opzien gebaard, te meer daar het bekend is dat een hooggeplaatste dame hun hare bescherming leent.

— In een korrespondentie uit Turijn aan de *Gazette du Midi* wordt gezegd, dat wat vele bladen ook mogen beweeren, er oorlogzuchtige verschijnselen in Italië waargenomen en aan beide zijden van de Tessino dreigende toebereidselen gemaakt worden.

Men moge de bestelling, aan het huis Stefani gedaan van 40,000 paar schoenen, 12,000 paar laarzen, 100,000 ellen laken en de 200,000 geweren, die in de Piëmonteesche arsenalen worden gereed gemaakt, als een sprookje beschouwen — er bestaan onbetwistbare feiten. De strijdzuchtige woorden des Konings, hoewel door de vredesgezinde bladen betwijfeld, zijn degelijk gezegd geworden.

Men moge aan die korte toespraak weinig gewigt hechten, 't is desniettemin waar, dat de minister van Oorlog het rijk in het oosten naar het westen doorreist en ijverig in de weêr is met het in oogenschouw nemen der vestingen, het aansporen der werkzaamheden en wapeningen, en met te bevelen nieuwe sterkten op te rigten, om die aan de bereids opgeworpene toe te voegen. Generaal la Marmora, die ongetwijfeld een bekwaam krijgsman is, bezit zoowel het vertrouwen van zijn vorst als dat van den soldaat. 't Is een zeer goed denkbeeld geweest om Casale, Alessandria en Genua tot de hoofdspillen der krijgsbewegingen te maken, wanneer de oorlog binnen de grenzen van Piëmont mogt uitbreken; die vestingen zijn dan ook bereids met waar talent door den generaal in staat van verdediging gesteld.

Doch men vreest, dat de Piëmonteezen, bij de eerste nederlaag de beste terug trekken en zich binnen de dus gereed gemaakte linie verschansen zullen. En wee het land waar oorlog wordt gevoerd, hoe gelukkig deze ook moge uitvallen.

Daarentegen leest men in een korrespondentie uit Weenen, in de *Milaneesche Staats-Courant* voorkomende, dat men in Oostenrijk overtuigd is er geen oorlog zal ontstaan, wijl daarvoor geen goede redenen zijn, en wijl ze onregtvaardig en nadeelig voor geheel Europa zijn zouden; en eindelijk, wijl 't niet mogelijk is dien te voeren, aangezien het Piëmonteesche goevernement zich bedriegt, wanneer het op Frankrijks, Engelands en Ruslands bijstand steunt. De groote Westersche mogendheden zijn Oostenrijks bondgenooten en Rusland heeft meer roemrijke en meer nuttige zaken op 't oog dan zich met belangen in te laten, die de zijne niet zijn.

ENGELAND.

LONDEN, 12 Dec. Op een feestmaal, jl. Donderdag te Romsey gegeven, 't welk door lord Palmerston geprezideerd werd, gaf de mayor dier plaats den lord de eer, dat hij van Keizer Napoleon III de gratie van den heer de Montalembert had verkregen. Hij zeide tevens, dat de voormalige minister, naar Frankrijk gaande bewijzen van zedelijke moed had gegeven en het te hopen was dat hij bij eene tweede reis naar het keizerlijke hof daar de opheffing der banden, die de Fransche pers beknellen, verkrijgen zou.

Lord Palmerston hoorde de gelukwenschen en de uitgedrukte hoop aan, zonder eenige aanmerking daarop te maken. Evenmin gaf de lord eenige inlichting nopens de op dit oogenblik in Engeland aanhangige vraagpunten, waarbij in de eerste plaats de parlementaire hervorming. Hij hield een langdurige speech over China, de Krim, Japan, Egypte, en vestigde de aandacht zijner toehoorders op de wijze van riolen te reinigen; doch geen woord werd van hem gehoord over de uitbreiding van het stemregt, den duur der parlementszittingen, de geheime stemming, de verdeeling der kieskollegiën, enz. Men heeft uit zijne stilzwijgendheid afgeleid dat lord Palmerston, als toen hij aan het bewind was, nu ook tegen alle wijziging der wet van 1823 is.

Ondertusschen hebben in verscheidene oorden hervormingsmanifestatiën plaats. Te Manchester hebben eergisteren avond de heeren Bright en Milner Gibson voor eene vergadering van meer dan vier duizend personen gesproken. 't Is een begin van eene reaktie tegen de voorbijgaande zegepraal, welke de Palmerstonsche politiek bij den aanvang van den oorlog in China in die stad behaalde.

Te Rochdale, een fabriekstad, op weinige uren van Manchester, heeft men hetzelfde verschijnsel waargenomen. Ook daar is in een talrijke meeting, na dat er was gestemd ten voordeele van de algemeene stemming van het driejarig bestaan der Parlementen en van de verdeeling der kieskollegiën, naar de verhouding der bevolking, het besluit genomen om de pogingen des heeren Bright te steunen en bij de aanstaande verkiezingen het kandidaatschap van den heer Richard Cobden aan te nemen.

Het blijkt uit die manifestatiën, dat men in alle fabrieksteden en in de klassen, die tegenwoordig het regt van verkiezing hebben, zeer overhelt tot de genoemde hervormingsvoorstellen. Er bestaat slechts eenige verdeeldheid ten aanzien der uitbreiding van het kiesregt; sommigen willen dat regt aan de algemeene bevolking, gegeven hebben, anderen, waaronder de heer Bright, willen het afhankelijk van eene geringe belasting maken.

— Vele kamers van koophandel in Engeland en Ierland zijn voornemens om door petitiën, in gemeenschap met de transatlantische telegraafmaatschappij, van het goevernement een subsidie ten bate dier maatschappij te verzoeken. De meeste dagbladen keuren dien maatregel goed.

— In den *Continental Review* leest men een schrijven uit Parijs, dat de blijkbare koelheid tusschen den Keizer der Franschen en den voormaligen Franschen gezant in Engeland, den heer de Persigny, te Compiègne veel opzien baart. Sedert de toespraak van dien heer tot den algemeenen Raad der Loire gerigt, waarin hij de adressen der legerhoofden en hun aanvallen tegen Engeland misprees, heeft de Keizer zich niet meer om raad tot hem gewend, zoo als vroeger het geval was. Te Compiègne behoorde de heer de Persigny en zijne gade tot de vierde klasse der genoodigden; zij bleven er slechts weinige dagen en keerden naar Parijs terug, zonder een nieuwe uitnoodiging te ontvangen. Men zegt, dat de heer de Persigny ontevreden is over den loop der zaken en een noodlottige gebeurtenis te gemoet ziet. Graaf Walewski is al den tijd, dat het hof zich te Compiègne ophield, daar geweest; hij staat steeds in hooge gunst bij den Keizer.

DUITSCHLAND.

WEENEN, 11 Dec. Uit de Vorstendommen wordt geschreven, dat het goevernement in Wallachije een proklamatie heeft uitgevaardigd betreffende den moordaanslag tegen den Kaïmakan Johan Mano, te Bucharest gepleegd, en dat door de bevoegde magt de noodige navorschingen in 't werk worden gesteld om den schuldige te ontdekken.

BERLIJN, 11 Dec. Aan al de leden der Russisch-keizerlijke familie, die op dit oogenblik buitenslands zijn, heeft men uit Petersburg, door middel van den telegraaf, het berigt gezonden, dat de Keizerin-moeder ziek is geworden en in zorgwekkende omstandigheden verkeert.

— Uit Stockholm is het berigt ontvangen, dat de regtbank van eersten aanleg den heer Lindahl, redakteur van den „derden *Faederneslandet*," wegens laster, mejufvrouw Frederike Mendelsohn aangedaan, eerloos verklaard en hem tot 28 dagen gevangenschap op water en brood heeft veroordeeld, en wijders om in 't openbaar mejufvrouw Mendelsohn vergiffenis te vragen. Dit vonnis is in appèl bevestigd, en Lindahl, afziende van hooger beroep, heeft zich den 23n November aan de water- en broodstraf onderworpen.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 13 December.

BEVALLEN (9 Dec.): E. Muller, geb. Diepenbrock, Z.

H. H. van Dartelen, geb. van Zijl, Z. — (10 Dec.): C. Abrahamson, geb. Jacobson, Z.-G. H. Claasen, geb. Pook van Baggen, D.

OVERLEDEN (7 Dec.): J. C. Barbe. - J. J. Muller, 49 j. - B. S, Monnickendam, geb. Rippe, 54 j.

PRIJS-COURANT DER EFFEKTEN.

		11 DEC. 4½ u.			gebl.
Amsterdam, Thesaurie	5 pCt.		a		
Nederl. Bank	4 ″		″		
Nederl., Werkel. Schuld à	2½ pCt.	64⅛	″	64⅜	64 5/16
Dito Dito	3 ″	75¾	″		
Dito Dito	4 ″	98	″	98 3/16	
Amortisatie-Syndikaat	3½ ″	92⅝	″		
Aand. Handel-Maatsch.	″	142	″		
Oost-Ind. Leening	4 ″	97⅞	″		
Aand. Holl. Spoorweg			″		
Leening idem	4½ ″		″		
Aand. Rijn-Spoorweg	4½ ″		″		
Maatschappij van Weld.	4 ″		″		
België, Cert. Adm. B. Bk.	2½ ″		″		
Dito *Rothschild*	2½ ″		″		
Frankrijk, Certifikaten	3 ″		″		
Spanje, Obligatiën	1½ ″	30½	″		
Dito	3 ″	46⅛	″	46¼	
Dito Binnenlandsche	3 ″	42 5/16	″		
Amortisable Schuld		10½	″		
Bewijzen Coupon		6¼	″		
Crediet Instel. bij *Prost & C°.*			″		
Portugal, Obligatiën	3 ″	47 5/16	″	47⅜	
Dito 1856	3 ″	45 15/16	″		
Uitgestelde		29⅝	″		
Rusl., Obl. bij *Hope en C°.*	5 ″	106⅜	″		
Dito bij idem 1828/1829	5 ″	104⅛	″		
Cert. bij idem 1831/1833	5 ″		″		
Dito bij idem 1840	4 ″	86⅜	″		
Dito bij *Stieglitz*	4 ″	86¼	″	86⅜	
Dito Nieuwe	4 ″		″		
Dito 5de Serie	5 ″		″		
Dito 1855, 6de Serie	5 ″	102½	″	102 9/16	
Dito Adm. te Hamburg	5 ″		″		
Dito dito te Londen	5 ″		″		
Dito dito dito	4½ ″		″		
Inschrijv. in Assignatiën	6 ″		″		
Certifikaten van dito	6 ″		″		
Spoorweg Aktiën	5 ″	80¼	″	80½	
Polen, Aand. 1835, fl. 500		157½	″		
Obligatiën	4 pCt.	82⅜	″		
Pruissen, Oblig.	4½ ″		″		
Aandeelen 1854	3½ ″		″		
Oostenrijk, Obl. bij *Goll en C.*	5 ″		″		
Dito dito	4 ″	63¼	″		
Dito Metalliek	5 ″	78⅛	″		
Dito Rente Amsterdam	5 ″	87⅛	″	87 3/16	
Dito Nationale 1854	5 ″	78 9/16	″	78⅝	
Dito dito	2½ ″	39 9/16	″	39⅝	
Weener Bankaktiën	ƒ		″		
Dito Aand. fl. 250, 1889	″	394	″		
Dito dito ″ 250, 1854	4 pCt.		″		
Beijeren, Spoorweg Aandeelen			″		
Napels, Cert. bij *L. en B.*	5 ″		″		
Dito bij *Rotschild*	5 ″		″		
Denemarken, Obl. te Lond.	5 ″		″		
Dito	3 ″		″		
Braz. Geldl. 1824 v. £ 100	5 ″		″		
Dito 1839 van £ 100	5 ″	99¼	″		
Dito 1843 ″ ″ 100	5 ″	99¼	″		
Dito 1852	4½ ″		″		
Dito 1858	4½ ″		″		
Sardinië	5 ″	89¾	″		
Peru, Geldl. 1854	4½ ″		″		
Dito te Parijs	″		″		
Ecuador, Oblig. 1855	1 ″	16¼	″	16 15/16	
Venezuela, dito 6 pCt. thans	5 ″	41	″		
Dito Uitgestelde	2½ ″	15¼	″		
Grenada, Obligatiën	3½ ″	20 3/16	″		
Dito Uitgestelde			″		
Mexiko, dito	3 ″	18⅜	″		
Nrd-Amer. Ph. *Hope en C.*,	Lr. A		″		
Dito dito	Lr. B		″		
Dito bij *Rothschild*	6 pCt.		″		
Amerik. Bank-Aktiën			″		
Illinois Spoorw. Aandeelen			″		
Dito Oblig. Constr. Bons.	7 pCt.	84⅞	″		
Louisiana	5 ″		″		
Grieken, Obl. Geldl. 1825	5 ″		″		

Handel-Maatschappij kontant 141⅞; Russische Spoorweg doorgef. 244¾, 245; Hypotheek 4½ pCt. 90½; Fr.-Oost. Spoorw.-Oblig. bij Hope 3 pCt. —.

Hollandsche en Russische fondsen waren heden zeer geanimeerd. Overige prijshoudend.

Koers van het Geld: Beleening 3½ pCt., Prolongatie 3 pCt., Diskonto 3½ pCt.

Wisselkoers.

2/m. Parijs	ƒ 55⅝	2/m. Livorno	ƒ 39⅛
Zigt ″	″ 56⅛	″ Napels	″ 80
2/m. Bordeaux	″ 55⅜	3/m. Petersburg	″ 1.71
½/m. ″	″ 55¾	6/w. Weenen	″ 112¾
3/m. Madrid	″ 238	″ Augsburg	″ 35½
″ Cadix	″ 240	″ Frankfort	″ 99
″ Sevilië	″ 237	2/m. Hamburg	″ 35
″ Bilbao	″ 237	Zigt ″	″ 35⅛
″ Lissabon	″ 41	2/m. Londen	″ 11.67½
″ Porto	″ 41	Zigt ″	″ 11.75
2/m. Genua	″ 45¾	Rotterdam	″ ⅛

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

PARIJS, 11 Dec. Rente kont. 4½ pc. 97.—, op tijd 3 pc. 73.10; Credit mobilier 977; Fr.-Oost. Spoorw. 643; Spanje 1½ pc. 31; 3 pc. 43½; Rom. Leening —.

MADRID, 10 Dec. Spanje 3 pc. 44.10; 1½ pc. 31.50.

LONDEN, 11 Dec. Cons. 97⅛; Braz. 5 pc. ——; 3 pc. Mexiko 20⅛; 4½ pc. Peru 93¾; 3 pc. id. 73½; 4½ pc. id. doll. bonds 80; Grenada uitgest. 5¾; id. werkelijke 20⅞; 5 pc. Venezuela 43; 2¼ pc. id. 16; 5 pc. Port. 48¼; 3 pc. Spanje 47¼; 1½ pc. id. 31¼; Amortiz. 6¼; Coupons 10; 4½ pc. Russen 103½; 5 pc. id. 113½; 2½ pc. Holland 66¾; 4 pc. id. 100½; Illinois Shares 72; id. 7 pc. Oblig. 81; Sardinië 90⅝; Ecuador 17.

WEENEN, 11 Dec. Met. 5 pc. 85.—; Nat. 85.90; Bank Aktiën 968; Noord-Bahn akt. 171; Credit Anst. 240; O. Fr. Spoorw. akt. 259; Lomb. Venetiaans. 119.—; Nieuwe 101.20; Wissel op Londen 3/m. 10.18; Goud 1¼; Zilver —.

BERLIJN, 11 Dec. Stiegl. 5de serie 104½; 6de id. 108½; Rusland 5 pc. 111⅞; Pruiss. Staats. 4½ pc. 100¼; Wissel op Londen 2/m. 6 th. 20⅛, Parijs 79¾, Hamburg 151, Amst. 142⅜, Petersburg 99⅛, Diskonto 5.

HAMBURG, 11 Dec. Mexikanen 4⅜, Spanje 3 pc. 39⅝; 1½ pc. 29, Rusland 5 pc. 106¾, 4½ pc. —, Vereinsbank 98⅜, Noord-Duits. bank 87, Wissel op Londen 3/m. —.—; Amsterd. —.—, Diskonto 1¾.

FRANKFORT, 11 Dec. Metalliek 5 pc. 81½, Spanje 3 pc. 42; 1½ pc. 30⅜, Wissel op Londen 117⅝, Weenen 120¼, Parijs —, Amsterd. —, Diskonto 4.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

TEXEL, 12 Dec. Legel qq., Constantia en Elisabeth, Padang. — 13 Dec. De Haan, Dina, Banjoewangie. - De Lange, Rijnbrandt, Suriname.

HELVOET, 12 Dec. Zweede, Hugo Grotius, Batavia, I. v. Brouwershaven.

BATAVIA, 12 Dec. Van der Meer van Kuffeler, Burgemeester van Reenen; Hugenholtz, Jan Pieterzoon Koen; Cruys, Stad Nijmegen, en Fischer, Drie Gezusters, alle 4 Amst.

UITGEZEILD:

TEXEL, 12 Dec. King, Fox, Yarmouth.

HELVOET, 11 Dec. Meermans, Amerika, New-York. - Kwakkelrtein, Jonge Wouter, Lissabon.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 13 December, in lading naar:

Maintz.	J. Hammer, Mainz N°. 3.
Mannheim.	W. Boumeester, Carolina.
Urdingen.	D. J. v. Uden, Erkentelijkheid.
Keulen.	Th. Wemmers, Cölln N°. 7.

AMSTERDAM, 7 December, vertrokken naar:

Keulen.	V. Ahlen, Cöln N°. 29.
	B. L. Casimir, Sara.
Duisburg.	J. H. Havens, Twee Gezusters.
Dusseldorp.	F. Kusen, Niederrhein N°. 12.

Rijnhoogte ARNHEM, 10 December 9 p. 8 duim.
KEULEN, 12 ″ 5 vt. 7 ″

Advertentiën.

(858) Heden verloste ontijdig van eene welgeschapene *DOCHTER* E. M. J. VAN DER KOLFF, geliefde Echtgenoote van

J. H. VAN STADEN.

AMSTERDAM, 13 December 1858.

Eenige kennisgeving.

Heden overleed alhier WILHELMINA SCHEEPERS, Weduwe JACOBUS KLAUWERS, van de H. H. Sacramenten onzer heilige godsdienst voorzien, in den ouderdom van ruim 82 jaren, tot diepe smart van mij, en van hare overige kindereu, behuwd- en kleinkinderen.

RIJPWETERING, In naam der familie,
11 December 1858. H. KLAUWERS,
(856) Pastoor.

(857) Op eene Catholijke **Institutie**, wordt gevraagd een Catholijk **Hulponderwijzer**, instaat de Fransche Taal, Muzijk (Piano) en zoo mogelijk het Teekenen te onderwijzen. Adres onder *franco* brieven met opgave van salaris en ouderdom, onder ll. P. P. aan het Bureau dezer Courant.

(842) Bij G. B. VAN GOOR, te Gouda, is van de pers gekomen en algemeen verkrijgbaar gesteld:

WILH. BAUMEISTER'S

Handleiding tot de Paardenkennis,

voor VEEARTSEN, PAARDENFOKKERS en PAARDENLIEFHEBBERS, door **J. A. ALERS**, naar de vierde verbeterde en vermeerderde Uitgave van Dr. **A. REUFF**, Hoogleeraar te Hohenheim. Met 211 naar het leven geteekende en in den Tekst gedrukte HOUTGRAVUREN. Prijs . . . . . ƒ 4.25.

De opgang, die dit nuttige Werk in Duitschland maakte, waar in een kort tijdsbestek niet minder dan vier drukken werden uitverkocht, moge ook voor Nederland tot voldoende aanbeveling strekken, waarin zoo weinig degelijke Werken over de Paardenkennis bestaan

(859) Wordt *terstond* gevraagd: een bekwaam **Mo-lenmakers- en Timmermansknecht**, R. C. ongehuwd, tusschen de 30 en 50 jaren, om als **Meesterknecht** in zoodanige Affaire werkzaam te zijn. Die daartoe genegen zijn, worden verzocht zich in persoon, van goede getuigenissen voorzien, te vervoegen bij den Boekhandelaar J. W. VAN LEEUWEN, Breedstraat te Leyden.

DE ZALF EN PILLEN VAN HOLLOWAY, een zeer aanbevelenswaardig middel tegen de *roos*. K.... M. te *Bolsward*, leed sedert vele jaren aan deze ongesteldheid en sedert 9 maanden was hij bijna blind en doof daarvan. Hij raadpleegde onderscheidene geneesheeren deswegen, doch de ziekte verslimmerde van dag tot dag en bragt eindelijk zijn leven in gevaar. Zijn goede ge... echter verliet hem niet; een zijner kennissen bragt hem eene groote dosis zalf en pillen van Holloway; hij gebruikte dezelyen, en de uitkomst was zoo voldoende dat hij in twee weken tijds het gezigt en gehoor weder verkreeg, en twee maanden daarna volmaakt hersteld was.

Door het vermeerderd debiet zijn de prijzen als volgt:
Doosjes Pillen à ƒ 0.80, ƒ 1.85, ƒ 3.00, ƒ 6.7.., ƒ 13.50, ƒ 20.50.
Potjes Zalf à ƒ 0.80, ƒ 1.85, ƒ 3.00, ƒ 7.05, ƒ 13.., ƒ 22.95.

De Drukker en Boekhandelaar C. L. VAN LANGENHUYSEN vestigt bij het aanstaande Hoogtijd van Kerstmis de aandacht op het bij hem uitgegeven

KERSTBOEKJEN.

Liederen die van ouds gezongen worden in den Advent en den Kersttijd,

onder Kerkelijke Goedkeuring verzameld en uitgegeven door

J. A. en L. J. ALBERDINGK THIJM.

Prijs: 30 Cents.

NB. Deze verzameling bevat 90 liedjes.

Voorts herinnert hij dat bij hem uitgegeven is volledige **BUNDEL TEXTEN, WIJZEN** en **BEGELEIDINGEN** voor **Orgel** of **Piano**, getiteld:

Oude en Nieuwere Kerstliederen,

BENEVENS GEZANGEN EN LIEDEREN VAN ANDERE HOOGTIJDEN EN HEILIGE DAGEN, ALSOOK VAN DEN ADVENT EN DE VASTEN, enz.

Alle met de zangwijzen voorzien, die er bij behooren of gebruikelijk zijn, bewerkt ten dienste der zangchoren en katholieke huisgezinnen, door

JOS. ALB. ALBERDINGK THIJM

en

LAMB. JOANN. ALBERDINGK THIJM

De Bundel met de muziek is te verkrijgen tot den prijs van ƒ 3.30.

NB. In dezen Bundel van omtrent 140 Liederen vinden men al de wijzen van het hierboven aangekondigd kerstboekje. Met behulp van één exemplaar diens bundels en van eenige der goedkoope texboekjes zullen de zangers dus zeer gemakkelijk al die schoone echt katholieke oude liederen leeren zingen.

Deze komplete Bundel zonder de noten kost 40 Cents.

Wordt met succes gedebiteerd:

SMEEKLIED

AAN DEN

H. WILLIBRORDUS,

APOSTEL EN PATROON DER NEDERLANDEN.

EN

JUBELLIED

AAN

MARIA, ONBEVLEKT ONTVANGEN.

DOOR

P. VAN DER PLOEG, Pr.

(Afgedrukt uit het 4de Deel van de Levens van O. Lieve Heiligen.)

Door het buitengewoon debiet is thans de prijs ... 2 Cents.

Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitge...

STATEN-GENERAAL

TWEEDE KAMER.

Algemeene beraadslaging over het wetsontwerp tot vaststelling van Hoofdstuk VII der Staatsbegrooting voor 1859 (*Departement voor de Zaken der Roomsch-katholijke Eeredienst*).

(Bijblad van de *Nederlandsche Staats-Courant*, blz. 323—326.)

De heer *Meeussen*: Ik heb slechts een enkel woord te zeggen en het doet mij genoegen dat het buiten alle godsdienstige strekking blijft. Bij gelegenheid van de beraadslaging over hoofdstuk IV der Staatsbegrooting hebben onderscheidene sprekers gewezen op onderscheidene Koninklijke besluiten, die òf strijdig met de Grondwet werden geacht òf met de wet òf die in allen gevalle herzien moesten worden: dat is geschied door den geachten afgevaardigde uit de hoofdstad (den heer Godefroi) en door den geachten afgevaardigde uit Almelo (den heer van der Linden). Één besluit is toen niet ter sprake gebragt, namelijk dat van 16 Augustus 1824, en ik moet dat nu ter sprake brengen omdat daaraan door den Minister van Roomsch-katholijke Eeredienst uitvoering is gegeven. Ik breng nu dat besluit juist daarom hier ter sprake, ik had dit anders even goed bij hoofdstuk IV of hoofdstuk VI kunnen doen. Dat besluit betreft alle kerkgenootschappen hier te lande zonder onderscheid. Het is een van de zonderlingste die men aantreft onder de vele zonderlinge besluiten in het *Staatsblad* van ons Koningrijk te vinden. Het opschrift luidt: „dat de kerkbesturen en kerkelijke administratiën geene beschikking kunnen nemen omtrent onderwerpen, waarvan de bezorging hun niet uitdrukkelijk bij de bestaande wetten, reglementen en verordeningen is opgedragen;" dus met andere woorden het is een beslnit dat zegt, dat kerkbesturen zich niet moeten ophouden met hetgeen hun niet raakt. In den considerans wordt gezegd: „dat de kerkbesturen slechts beheerders zijn en geen eigendomsregt hebben op de kerkelijke goederen." Nu zou men denken dat in dit besluit maatregelen worden genomen tegen alle overschrijding van magt op het gebied van het burgerlijk gezag. Maar neen! In art. 1 wordt gezegd: „dat alle kerkbesturen en kerkelijke administratiën zich zullen hebben te wachten van eenige bestelling of beschikking te maken omtrent onderwerpen, waarvan de bezorging hun niet uitdrukkelijk is toevertrouwd." Art. 2 zegt: „dat zij geene kerken mogen bouwen of afbreken zonder toestemming van den Koning," en art. 4: „dat zij geene kerkelijke gemeenten mogen oprigten." Nu heb ik altijd gedacht, dat het bouwen of afbreken van kerken of de oprigting van kerkelijke gemeenten zeker zaken waren, die te huis behoorden bij de kerkelijke besturen.

Dat had ik altijd gedacht en denk het nog. Maar ik moet zeggen, dat dit besluit eenige overeenkomst heeft met sommige artikelen van de bekende zoogenaamde kerkwet van 1853, waarin bijv. gezegd wordt, dat kerkelijke namen en titels geen wereldlijk gezag hoegenaamd geven. Bij die wet heeft men geruststelling willen geven aan een gedeelte der Nederlandsche natie en daarom heeft men met zoovele woorden bijv. gezegd, dat een leeraar, van welke godsdienst ook, uit krachte van die hoedanigheid, niet kan vragen het bevel over een linieschip of over een regement ruiterij. Dat besluit van 1824 is door dezen Minister ten uitvoer gelegd. Men heeft geweigerd verlof te geven tot het afbreken van eene noodkerk te Eindhoven. Men is daarover ontevreden, en te regt, omdat men de overtuiging heeft dat dat besluit nooit wettig bestaan heeft en in allen gevalle afgeschaft is door de wet van 1853 tot regeling van het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen. Ik zeg *nooit wettig bestaan heeft*. De kerkbesturen en kerkgenootschappen zijn ten minste zedelijke ligchamen, die de beschikking hebben over den eigendom van de kerkgenootschappen of van de kerkelijke gemeenten, volgens de inwendige regelen en verordeningen, geëmaneerd van de kerkgenootschappen of de leden, alles naar mate de verschillende vormen, bij de verschillende kerkgenootschappen in gebruikt. Nu heeft Koning Willem I dat besluit in 1824 genomen. Krachtens welke bevoegdheid? De Grondwet van 1815 zegt alleen, zoo ik mij niet vergis in art. 196: „De Koning waakt, dat alle godsdienstige gezindheden zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat." Nu kan ik begrijpen dat, zoolang aan dat artikel geene uitvoering gegeven was bij eene wet en er geene regelen gesteld waren waardoor dat regt van de Kroon bepaald en omschreven werd, men zou kunnen aannemen dat de Koning de bevoegdheid had om preventive maatregelen te nemen tegen overschrijding van geestelijke autoriteiten op het burgerlijk gebied; maar in het bouwen en afbreken van eene kerk kan nooit iets gelegen zijn dat ongehoorzaamheid aan de wetten van den Staat zou daarstellen. Ik ken ook geene wet, althans geene hier te lande verbindende wet, die dit onderwerp, het bouwen en afbreken van eene kerk, regelt. Ik ken wel eene Fransche wet van 1809, maar ik geloof dat die wet hier nooit ten uitvoer gelegd is, zoo zij al overal executoir is verklaard. Het Koninklijk besluit van 1824 is dus niet geradiceerd in eenige wet. Maar nu laat ik dit alles daar. Wij hebben in 1853 eene bekende wet gekregen. Die wet regelt, naar ik meen, in zijn ganschen omvang, het regt van toezigt van den Koning, of beter gezegd van de Regering. In die wet wordt uitvoering gegeven aan de bepalingen der Grondwet omtrent het regt van toezigt op de kerkgenootschappen. Die wet van 1853 is, dunkt mij, de grondwet omtrent deze zaak. Daaraan moeten de kerkgenootschappen hunne verpligtingen ten opzigte van het burgerlijk gezag toetsen. En wat zegt nu die wet? In den considerans wordt gezegd, dat die wet gemaakt is „opdat Wij gelijke bescherming aan alle kerkgenootschappen in het Rijk kunnen verleenen, en waken, dat zij zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat." En in art. 1 „dat de kerkgenootschappen volkomen vrij zijn alles te regelen wat hunne godsdienst en de uitoefening daarvan in hunnen eigen boezem betreft. De bepalingen betreffende de inrigting en het bestuur worden, voor zooveel zij niet reeds aan Ons bekend zijn gemaakt, binnen eene maand door de bestuurders of hoofden der kerkgenootschappen aan Ons medegedeeld" enz. En nu dunkt mij, dat, daar de bepalingen betreffende de inrigting door alle kerkgenootschappen aan de Regering opgezonden zijn, door alle kerkgenootschappen aan dit art. 1 voldaan is en dat dit art. 1, de volle vrijheid verzekerende, om in eigen boezem te regelen alles wat de godsdienst en de uitoefening daarvan betreft, zeer zeker de vrijheid geeft om eene kerk te bouwen en af te breken. Ik spreek natuurlijk niet van die gevallen, waarin door den Staat subsidie gegeven wordt en waaraan voorwaarden kunnen verbonden worden.

Verder vind ik in die wet van 1853 een art. 7. In dat art. 7 wordt gezegd dat voor het bouwen van eene kerk verlof kan te pas komen, wanneer de te bouwen kerk zich bevindt binnen den afstand van twee honderd ellen van eene bestaande kerk. Dat is alles. Nu zou ik meenen, dat deze bepaling elke andere beperking uitsloot, dat door dit artikel omschreven is wat verboden is. Ik moet nog opmerken — het is mij bij het aandachtig lezen van het besluit ingevallen — dat, zoo als ik herinnerd heb, in art. 4 van dit besluit verboden is om kerkelijke gemeenten op te rigten. Men ging toen ver.

Nu herinner ik aan al de leden dezer Vergadering, die in 1853 lid waren van deze Kamer, hoe het eerste voorstel van de toenmalige regering omtrent het toezigt op de kerkgenootschappen de bepaling bevatte; dat er geene kerkelijke gemeente mogt worden opgerigt dan met toestemming des Konings. Ik mag zeggen dat de geheele Kamer zich in dien bewogen tijd tegen die bepaling heeft gekant, zoodat de toenmalige Regering, die in dien tijd wel wenschte meer dan genoegdoening te geven, die bepaling heeft teruggenomen. Nu moet ik toch zeggen dat men dit art. 4 dan evenzeer nog van kracht zou kunnen beschouwen. Dit zal deze Regering waarschijnlijk niet beweren; en zoo art. 4 niet van kracht meer is, dan zijn evenmin van kracht de art. 2 en 3.

Ik moet hier bijvoegen, Mijnheer de Voorzitter, dat ik het eenigzins vreemd heb gevonden, dat de Minister van Roomsch-katholijke Eeredienst dit besluit ten uitvoer heeft gelegd. In het algemeen ben ik in zooverre niet gestemd tegen het bestaan van Ministerien van Eeredienst, dat een verstandig Minister, die bekend is met den landaard en met de traditien en onze wetten tusschen beide treedt en dat hij aan zijne medeleden in het Ministerie, die soms te goeder trouw kunnen dwalen, van goeden raad dient; maar in het algemeen, wanneer er questie is van toepassing van wetten en besluiten met betrekking tot de kerkgenootschappen, dan zou ik zeggen dat de Minister van Justitie geroepen is die wetten en besluiten ten uitvoer te leggen. Ik zou ongaarne zien, dat een Minister van Eeredienst besluiten van dezen of genen aard ten uitvoer legde, want onwillekeurig zouden op die wijze, zonder dat men het wenschte, die Ministerien van Eeredienst te drukkend kunnen worden; en alles moet vermeden worden wat den schijn zou kunnen hebben, dat een Ministerie van Eeredienst langzamerhand veranderde in eene *prefecture de police*.

De heer *van Nispen van Sevenaer*: Ik wensch de bedenking, door den vorigen spreker in het midden gebragt, te ondersteunen. Het besluit, waarvan die spreker heeft gewaagd, is er een uit den ongelukkigen tijd der besluiten-regering. Ik behoef u slechts te herinneren dat ook van dien tijd dagteekent het besluit hetwelk genomen werd, gehoord den Opper-jagermeester, Opperhoutvester en daarna ook de Ministers van Justitie en van Binnenlandsche Zaken, waarbij het conflictenstelsel werd hersteld, hetwelk men in 1816, toen men bij wet de Fransche bepalingen daaromtrent introk en vernietigde, met de Nederlandsche Grondwet onbestaanbaar had verklaard. Ik moet u herinneren dat het ook een tijd was van fraaije circulaires. Ik heb hier voor mij liggen eene circulaire van den Minister van Eeredienst, waarbij vrij lange Latijnsche gebeden voorgeschreven werden aan de kerkvoogden en aartspriesters der Noord-Nederlandsche kerkressorten, om in de kerken te worden gehouden. Ik geloof dat de taak, die in dien tijd een Minister van Eeredienst was opgelegd, geheel verschilt van de pligten die op dit oogenblik een Minister van Eeredienst moet vervullen. Ik geloof dat de Minister dwaalde, toen hij dit oude besluit nog van toepassing achtte.

Dit besluit, Mijne Heeren, is niet het eenige; er zijn verscheidene andere besluiten, die met dat besluit in naauw verband staan. Ik zal u slechts wijzen op een besluit van 1843 en een besluit van 1844, het laatste genomen naar aanleiding van klagten, die over de beide besluiten van 1824 en 1843 waren gerezen. Daarin staat: „dat de zoo even gemelde besluiten ter uitvoering van de, bij het VIde hoofdstuk der Grondwet, aan den Koning opgedragen zorgen, op den voet van art. 72 dierzelfde wet, zijn uitgevaardigd" enz.; dat heet dus dat de Raad van State daarover was gehoord.

Het VIde hoofdstuk van de Grondwet van 1815 heb ik herhaald nagezien en overwogen, en ik moet bekennen dat ik daarin geen enkel artikel heb gevonden waaruit de Koning de bevoegdheid kon ontleenen dergelijke besluiten te nemen, zoodat die besluiten moeten worden toegeschreven aan eene dwaling van die dagen. Maar, Mijne Heeren, wanneer ik nu geloof dat het besluit van 1824 niet kon genomen worden en dat het dus nimmer kracht heeft gehad, dan moet ik toch voor het geval dat men hieromtrent een ander gevoelen mogt kunnen zijn toegedaan, met den vorigen spreker bekennen dat dit besluit, sedert eene wet in het leven is geroepen, waarbij het toezigt op de kerkgenootschappen werd geregeld, van alle kracht moet zijn beroofd, zoo, hetgeen ik niet geloof, het ooit kracht mogt hebben gehad. In art. 1 van de wet op de kerkgenootschappen lees ik toch: „Aan alle kerkgenootschappen

is en blijft de volkomen vrijheid verzekerd, alles wat hunne godsdienst en de uitoefening daarvan in hunnen eigen boezem betreft te regelen. De bepalingen betreffende de inrigting en het bestuur worden, voor zooveel zij niet reeds aan Ons bekend zijn gemaakt, binnen eene maand na de afkondiging dezer wet, door de bestuurders of hoofden der kerkgenootschappen aan Ons medegedeeld."

Nu schijnt het mij toe dat wanneer de volkomen vrijheid om alles wat hunne godsdienst en de uitoefening daarvan in hunnen eigen boezem betreft te regelen aan de kerkgenootschappen verzekerd is en blijft, de oprigting en inrigting van de gebouwen daartoe *noodzakelijk* daaronder toch wel zal moeten worden begrepen.

Ik geloof dus ook met den vorigen spreker, dat juist de bepaling van art. 7, waarbij gezegd wordt, dat er geen vrijheid zal zijn om binnen een afstand van 200 ellen eene kerk op te rigten of in te rigten tot de uitoefening van de openbare godsdienst, met zich brengt dat daarbuiten de wetgever het niet noodzakelijk heeft geacht, of niet heeft gemeend geroepen te zijn om dat verbod uit te strekken. Ik geloof dat buiten dien kring de volkomen vrijheid bestaat tot oprigting en inrigting van gebouwen, en dat, ware dit niet het geval, de wetgever de verbodsbepaling zoude hebben algemeen gemaakt. Ik heb zoo even gewezen op de eerste alinea van art. 1; ik moet nu op de laatste wijzen. Deze luidt: „Voor zooveel er zich onder de bepalingen, bij dit artikel bedoeld, eenige bevindt, welke de medewerking van het staatsgezag vereischt, wordt die medewerking niet verleend tenzij de bepaling door Ons is goedgekeurd." Nu moet ik herinneren dat een algemeen reglement op de parochiale kerkbesturen is vastgesteld en door den Koning, voor zooveel noodig, goedgekeurd en dat daaraan een geheel ander beginsel ten grondslag ligt als dat waarop alle besluiten rusten, dat namelijk voor al hetgeen wat tot de daden van *gewoon* beheer behoort, de kerkbesturen behoeven de goedkeuring van den kerkvoogd, den aartsbisschop of bisschop. In art. 20 wordt gezegd: „Zonder schriftelijke magtiging van een aartsbisschop of bisschop, is het kerkbestuur niet bevoegd tot het aangaan van burgerlijke handelingen, welke de palen van een gewoon beheer te buiten gaan" enz.

Nu komt het mij voor, dat nadat een dergelijk reglement bij Koninklijk besluit is goedgekeurd — gij zult, Mijne Heeren, u herinneren dat de zaak eenige jaren geleden in deze Kamer is ter sprake gebragt — daardoor, voor zooverre daaromtrent nog eenige quæstie had kunnen bestaan, aan die besturen is overgelaten, onder goedkeuring des aartsbisschops of bisschops, daden te doen van *buitengewoon* beheer en dus datgene wat bij vroegere besluiten, zonder goedkeuring des Konings of, zoo als latere besluiten zeggen, des Ministers van Eeredienst, bepaaldelijk aan hen was verboden.

Ik heb gemeend dat het van belang was om de aandacht van den Minister daarop te vestigen dat hier, naar mijn bescheiden oordeel, eene dwaling is begaan waarin men nog op meer punten zou kunnen vervallen. Er zijn toch nog meer besluiten uit dien tijd, die ik hoogst ongaarne in toepassing zoude zien brengen en waaromtrent ik niet gaarne van den Minister zou vernemen, dat hij ze nog toepasselijk acht. Daardoor toch zou de vrijheid, door de Grondwet verzekerd en door de wet op de kerkgenootschappen nog gelaten, worden verkort op eene wijze die niet met de bedoeling van de Regering en van de Kamer kan overeenkomen.

Ik heb mij verpligt geacht, Mijne Heeren, deze korte bedenkingen bij die welke door den vorigen spreker zijn voorgedragen, met wiens meening ik mij overigens wel kan vereenigen, te moeten voegen. Ik wil er ook nog bijvoegen dat mijne begrippen omtrent de taak aan den Minister van Eeredienst opgelegd, wel overeenkomen met die van den geachten spreker die voor mij het woord heeft gevoerd.

De heer *van Romunde*, Minister voor de Zaken der Roomsch-Katholijke Eeredienst: Het schijnt, Mijnheer de Voorzitter, dat ik in dezen tegenover twee sprekers zal kunnen volstaan met eene verdediging van een enkel Koninklijk besluit van het jaar 1824, dat ik gemeend heb, op het voetspoor van alle mijne voorgangers, te moeten handhaven. Het is geen oud besluit dat ik heb opgerakeld en er er is geene nienwigheid met dat besluit gebeurd. Het feit, waarop zoo even gedoeld is, was, dat ik, toen de nieuwspapieren mededeelden dat er eene openbare aanbesteding van eene noodkerk te Eindhoven zoude plaats hebben, den heer Commissaris des Konings in Noordbrabant daarop heb opmerkzaam gemaakt, met verzoek om de hand te houden aan het Koninklijk besluit van 1824. Of aan dat kerkbestuur de oprigting dier Kerk is verboden geworden, is mij onbekend. Al wat ik gedaan heb, is geweest de hoogste provinciale autoriteit opmerkzaam te maken op de handhaving van dit besluit.

Indien de wettigheid van dat besluit, hetwelk het kenmerk der redactie van dien tijd draagt, wordt betwijfeld, dan moet het mij leed doen dat niet de Hooge Raad der Nederlanden eenmaal in staat is geweest om zijn oordeel daarover uit te spreken. Ik geloof dat wanneer de Hooge Raad zich had moeten verklaren over de al of niet-wettigheid van dat besluit, die Raad zou hebben aangekleefd dezelfde beginselen die hij heeft nedergelegd in zijn arrest van 30 November 1847 betreffende een Koninklijk besluit van nagenoeg denzelfden tijd, aangaande de fabrieken en trafieken; of bij andere arresten, betreffende het Koninklijk besluit van 7 Februarij 1819, waarbij is voorgeschreven dat geene verveeningen mogen worden ondernomen zonder 's Konings goedkeuring; of met betrekking tot een Koninklijk besluit van 16 Julij 1830 betreffende de maatschappijen van onderlingen waarborg; of eindelijk betrekkelijk een Koninklijk besluit van 30 September 1855 betreffende de beurtveren. Wanneer de Hooge Raad over het besluit van 1824 mogt oordeelen, dan zou hij ongetwijfeld aannemen wat hij aangenomen heeft bij zijn arrest van 30 November 1847.

Daarbij toch heeft hij overwogen, „dat is aangevoerd schending van art. 1 van het Wetboek van Strafvordering, in verband met artt. 72 en 106 der Grondwet, op grond dat het in dezen toegepaste besluit van den 31sten Januarij 1824 in het algemeen zou zijn zonder verbindende kracht, vermits de daarbij behandelde onderwerpen niet zouden vallen onder de attributen van de magt des Konings, maar behooren tot die der wetgevende magt.

„Overwegende, te dien aanzien, dat bij gezegd besluit niet is behandeld eenig onderwerp van wetgeving, doch dat, blijkens den aanhef en den geheelen inhoud, deszelfs bedoeling en strekking eeniglijk is gelegen in de bevordering en handhaving eener goede politie, alsmede in de zorg tot voorkoming van gevaar, schade en hinder voor de ingezetenen, welk een en ander kennelijk moet worden gerangschikt onder de algemeene maatregelen van inwendig bestuur, tot daarstelling van welke bij de Grondwet aan den Koning, na den Raad van State te hebben gehoord, de bevoegdheid is toegekend; en welke bevoegdheid bij de wet van den 6den Maart 1818 door de wetgevende magt nog nader is erkend.

„Overwegende dat, alzoo, het daarstellen der bedoelde verordeningen, op de wijze, zoo als dit bij het gezegd besluit is geschied, behoort tot de grondwettige magt en de bevoegdheid des Konings, en dat, mitsdien, het voorschreven beweren des requirants, ten aanzien der verbindende kracht van dit besluit, in het algemeen is onaannemelijk."

Zoo nu ten opzigte van die regeling omtrent de fabrieken en trafieken, omtrent de maatschappijen van onderlingen waarborg en dergelijke, de Koninklijke bevoegdheid niet wordt betwijfeld, dan zal die bevoegdheid nog veel minder betwijfeld kunnen worden, waar het geldt de uitvoering van art. 169 der Grondwet. Ik geloof dat deze zaak nog meer het onderwerp kan uitmaken van een Koninklijk besluit dan eene der andere hier genoemd.

Maar de aanval door de beide leden tegen mij gerigt die, tijdens de wet op de kerkgenootschappen hier in behandeling was, ook leden waren van deze Vergadering, bevreemt mij, omdat er uit schijnt te blijken dat het geheugen van die beide leden grootelijks te kort is geschoten. Ik geloof dat de geldigheid van het Koninklijk besluit, voor zooveel het gelden kan, bevestigd is geworden bij de behandeling van de wet op de kerkgenootschappen.

Ik lees toch op bladz. 13 van het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer de volgende woorden:

„Het meest algemeen was de bedenking, dat de voorgedragen wet, indien zij eene regeling moest bevatten van de betrekking tusschen den Staat en de kerkgenootschappen, als zeer onvolledig is aan te merken; dan toch behoorden daarin, ondere andere, bepalingen voor te komen:

„*a*. omtrent enz.;

b. omtrent de onderwerpen bij het besluit van 16 Augustus 1824 geregeld," — en nu volgen de merkwaardige woorden: „*welk besluit thans toch wel niet als vervallen zal moeten worden beschouwd.*"

De Regering antwoordde:

„Het doel is niet geweest al wat met *kerken* en kerkelijke zaken in verband staat te regelen, of hetgeen *daaromtrent bestaat*, onvoorzigtig omver te werpen, *bepaaldelijk niet al wat op pag. 13 van het verslag is opgesomd*, te wijzigen, of op nieuwe grondslagen te vestigen. Het ligt niet in de bedoeling der Regering alles af te breken en op nieuw op te trekken, maar wel, met het oog op de verpligtingen, haar bij de Grondwet opgelegd, de verbeteringen aan te brengen waaraan de ondervinding geleerd heeft dat behoefte bestaat."

Dezelfde zaak kwam nog eenmaal ter sprake bij de behandeling derzelfde wet in de Eerste Kamer.

Ook in het antwoord der Regering op het Verslag van de Kamer werd verklaard:

„dat de wetsvoordragt niet alles omvat wat tot de *stoffelijke belangen der kerkgenootschappen* betrekk kan hebben of waardoor aanraking tusschen den S en eenig kerkgenootschap bestaan kan."

Op de in het Verslag dier Kamer gedane vraag: de intrekking van het Koninklijk besluit van 16 Aug tus 1824 (*Staatsblad* n°. 45), als het gevolg van vaststelling der wet zou kunnen worden beschouw antwoordde de Regering wederom *in ontkennenden* Zij wees er op „dat de strekking van het 7de art der wetsvoordragt geheel van *politie* zijnde, slechts gelt wat *ongeregeld* tot botsing en stoornis der aanleiding zou kunnen geven."

Zoo was de meening der Regering en van de b Kamers der Staten-Generaal bij gelegenheid van de handeling der wet op de kerkgenootschappen.

Ik meen voorts dat de bepalingen van dat bes evenzeer door mijn ambtgenoot voor de Hervor Eeredienst als door mij steeds zijn gehandhaafd en gepast in milden zin, zoo als dat in de tegenwoord omstandigheden moet en kan geschieden. Ik geloof het belang van het kerkgenootschap zelf, waarover geachte afgevaardigden hebben gesproken, medebren dat die bepalingen worden opgevolgd. Ik voor mij wens dat zij waren opgenomen geworden in de wet op kerkgenootschappen, en dat ik ze niet behoefde te pu uit gedacht Koninklijk besluit; doch nu in art. 7 de wet op de kerkgenootschappen een geheel ander derwerp is geregeld dan het hier bedoelde, nu mee het besluit van 1824, op grond van het 4de der a tionele artikelen van de Grondwet, te moeten handha tot dat het door andere bepalingen zal zijn vervang

Dat besluit van 1824 is ook niet, zoo als de geac afgevaardigde uit Nijmegen heeft gezegd, vervallen d het Algemeene Reglement op de parochiale kerkbes ren, want bij het Koninklijk besluit van 1854, waa dat reglement is goedgekeurd, wordt uitdrukkelijk paald: „dat de kerkbesturen, onverminderd de nalev van dat reglement, zich tevens moeten gedragen n de wetten en openbare verordeningen, waarbij hu bevoegdheid tot het aangaan van burgerlijke handel gen is gewijzigd, beperkt of aan zekere formalite onderworpen." Het besluit van 1854 heeft dus het bedoelde besluit van 1824 niet buiten werking gest

Eindelijk heeft het mij leed gedaan door den eers spreker te hooren zeggen en door den tweeden spre te hooren bevestigen, dat men bij het Departement Roomsch-katholijke Eeredienst eene strekking zag, of het moest worden eene *prefectuur van politie.* geloof niet dat het die strekking heeft en wil er all dit van zeggen, dat, zoolang ik de eer zal hebben het hoofd te staan van dat departement, het nim die strekking zal verkrijgen.

De heer *Meeussen:* Mijnheer de Voorzitter, ik ge dat ik een enkel woord mag antwoorden op hetg door den Minister van Roomsch-katholijke Eeredie is gezegd.

Hij heeft ons voorgehouden eenige arresten van Hoogen Raad, gewezen in zake van verveeningen zake van het oprigten van fabrieken en in andere zak Ik laat nu in het midden, in hoever de door den nister genoemde onderwerpen eenige overeenkomst h ben met de zaak, die ik ter sprake heb gebracht. wil enkel opmerken dat daar sprake is van maatre len van politie, die het gebruik van den eigend mogen beperken, terwijl ik spreek over het ontne van de vrije beschikking over eigendommen zonder politie zorg daarvoor de grondslag of de aanleiding en daarmede iets gemeens heeft. Ik strijd niet voor vrijheid van mijn kerkgenootschap alleen, maar v de vrijheid van alle kerkgenootschappen. Ik heb Minister hooren zeggen, dat dergelijke beperkingen bij het Hervormde kerkgenootschap bestonden, en men er zich daar aan hield; het is mogelijk, maa geloof niet dat het kerkgenootschap, waartoe ik beh dergelijke noodelooze onderwerping betoont of betoo moet. De vraag is vooreerst: was Koning Willem bevoegd tot het nemen van dat besluit van 1824? dunkt, de Minister voor de Zaken der Roomsch-kat lijke Eeredienst heeft geene gronden aangevoerd betooge van de door mij wedersproken stelling. Ik loof dat de Koning, die onder de Grondwet van 1 enkel het regt had te waken dat de kerkgenootschap bleven binnen de perken van gehoorzaamheid aan wetten van den Staat, onmogelijk uit die bepaling Grondwet — namelijk art. 196 — het regt kon ontlee om te gebieden dat zonder Zijn verlof geen kerken mog gebouwd of afgebroken worden. Die magt kon door den K ning, onder de Grondwet van 1815, niet worden uitge fend, tenzij eene *wet* het regt van toezigt, aan Kroon gegeven bij art. 196 van die Grondwet, gedefinieerd en omschreven in dien zin. Dat besl van 1824 is hoegenaamd niet geradiceerd noch eenige wet, noch in de bepaling der Grondwet, iedere maatregel van algemeen bestuur moet gegro zijn op de wet of de Grondwet en tot uitvoering de van strekken. Maar in allen gevalle, ik kan al herhalen, hetgeen ik reeds heb gezegd, dat het sluit van 1824 zeker door de wet van 1853 (op

rkgenootschappen) is afgeschaft; wanneer toch bij wet in het eerste artikel geheele vrijheid is gegeven aan de kerkgenootschappen om alles te regelen, t betreft de uitoefening van de godsdienst, dan is het, nkt mij, boven allen twijfel verheven, dat daartoe k de vrijheid behoort om kerken te bouwen of af breken. Het komt mij voor, dat de kerkgenootappen minstens hebben alle regten van andere zedee ligchamen en zich omtrent de beschikking over nne goederen alleen te onderwerpen hebben aan de emeene wet en de maatregelen van algemeene poe, die de beschikking over eigendommen voor een er kunnen beperken of verminderen. Ik heb de kken, gewisseld over de wet van 1853, nagelezen, ik heb er in gevonden, dat vele leden vermeenden het besluit van 1824 was vervallen; men heeft dit n aan de Regering gevraagd, maar zij is destijds t antwoord schuldig gebleven.

Ik moet ook doen opmerken dat de redenering van n Minister eene zeer verre strekking heeft. Indien t besluit toch bestaat, dan bestaat het evenzeer voor veel betreft het 4de artikel, waarbij het oprigten n kerkelijke gemeenten wordt verboden. In de wet n 1853 komt daaromtrent evenmin eene bepaling or als er eene in voorkomt ten opzigte van het beokene onderwerp. Wanneer men dat besluit wil uitren, zoo als het daar ligt, zullen de kerkbesturen, lfs zij die geen subsidie vragen, niet alleen verpligt n om verlof te vragen en te erlangen tot den bouw, ar zij zullen daartoe ook alle planen moeten inden, alle kosten moeten opgeven en alle middelen eten vermelden, die zij al of niet bezitten ter bejding der kosten. Dit is eene inmenging van het zag, die veel te ver gaat; eene inmenging, dunkt , waartegen men zich met kracht moet verzetten. wet van 1853 beperkt de vrijheid reeds genoeg.

De Minister heeft zich aan het slot zijner rede beagd dat de geachte afgevaardigde uit Nijmegen en ik den gezegd hebben, dat het Ministerie voor de Zaken Roomsch-katholijke Kerk ontaard was in eene *préture de police*. Ik heb dat woord genoemd, maar heb niet gezegd dat dit het geval was. Ik heb alleen gd dat, wanneer de Ministerien van Eeredienst zich edig houden met besluiten toe te passen, die betrekg hebben tot het toezigt, dat de Staat op de kerkootschappen mag uitoefenen, die Ministerien dan *kunnen* ontaarden in eene *préfecture de police*, en dit blijf ik volhouden.

Voor het oogenblik wil ik het bij dit weinige laten.

De heer *van Nispen van Sevenaer*: Ik wensch een enkel woord te voegen bij hetgeen de geachte vorige spreker heeft gezegd.

Er staat niet alleen dat er goedkeuring zal vereischt worden voor het stichten of opbouwen van kerken of gebouwen, maar ook om de reeds bestaande te herbouwen of aan dezelve eene veranderde inrigting te geven. De vrijheid wordt dus zelfs beperkt, wanneer men eenige veranderingen in het inwendige van het gebouw voor deze eeredienst bestemd zou willen aanbrengen. Dit zal toch wel niet overeenkomstig zijn met het VIde hoofdstuk der Grondwet. Wanneer men nu in der tijd ter verdediging van het besluit van 1824 zich er op beriep, dat men dat noodig had om te kunnen voldoen aan de bepalingen van het VIde hoofdstuk der Grondwet, dan voorwaar heeft men in dat hoofdstuk iets gelezen dat ik er niet in lezen kan en dat ik geloof dat geen uwer daarin zal lezen.

Naar mijne overtuiging heeft de Regering zelve later ingezien dat al die beperkende bepalingen, in die besluiten geschreven, niet konden of mogten bestaan, en heeft zij, door goed te keuren het reglement, waarbij het beheer geheel aan de kerkgenootschappen werd overgelaten, zelve van die bepalingen afgezien en de quæstie voor uitgemaakt gehouden. Moet er uit dat oude arsenaal van besluiten nog geput worden en moet door deze de vrijheid beperkt worden, ik geloof dat er nog meer in te vinden zouden zijn en daaronder zeker vele, die, wierden zij toegepast, duidelijk aan iedereen zouden bewijzen, dat aan het Ministerie van Roomsch-katholijke Eeredienst eene verkeerde rigting wierd gegeven.

De heer *van Romunde*, Minister voor de Zaken der Roomsch-Katholijke Eeredienst: Ik wensch aan beide sprekers nog eene enkele opmerking te onderwerpen.

Het bevreemdt mij inderdaad dat zij zich zoo zeer verzetten tegen de bepalingen van dat besluit, terwijl de kerkelijke autoriteiten zich daarnaar gedragen en dit meenen te moeten doen in het belang van hun kerkgenootschap. Nog dezer dagen heb ik van twee kerkvoogden in Nederland aanzoeken daartoe betrekelijk ontvangen. Een van hen is voornemens een openbaar kerkgebouw in zijn bisdom voor eigen rekening te doen stichten, en zich gedragende naar de bepalingen van dat besluit, heeft hij de plannen ingezonden, die op die stichting betrekking hebben. Hij vraagt daarop de goedkeuring, en verkrijgt langs dien weg medewerking van het staatsgezag.

Intusschen is dit onderwerp eene zaak, waaromtrent ik niet hardnekkig aan een oud besluit wil blijven vasthouden. — Neen, dit is het geval niet en daarom stel ik mij voor, om dit onderwerp te gelegener tijd nader te overwegen en met mijnen ambtgenoot in overleg te treden, ten einde de zaak in den Raad van Ministers te doen behandelen. Het is toch, gelijk door een der sprekers gezegd is, eene zaak van algemeene strekking; zij betreft niet uitsluitend mijn departement, maar ook het andere Departement van Eeredienst. Ik kan dus niet alleen beslissen, maar ik zal de zaak gaarne in nadere overweging brengen, en wil in geen geval iets uitoefenen, wat zou kunnen gelijken op eene *préfecture de police*.

De heer *van Nispen van Sevenaer*, voor de derde maal het woord gevraagd en bekomen hebbende, zegt: Ik zal zeer kort zijn, Mijnheer de Voorzitter. Ik wensch in de eerste plaats slechts te constateren, dat de Minister gezegd heeft, dat de kerkvoogden hebben gemeend zich daaraan te moeten onderwerpen. Ik wensch in de tweede plaats voor te lezen het navolgende: »De kerkvoogden der apostolische vicariaten en de aartspriesters der Hollandsche zending hebben tegen het Koninklijk besluit van 1843 bezwaren ingebragt en den wensch geuit, dat gedacht besluit buiten werking gehouden en dat van den 16den Augustus 1824 (*Staatsblad* n°. 45) later gewijzigd moge worden." Dat gebeurde in 1843. In de derde plaats moet ik opmerken, dat, zoo de zaak niet geheele en volledige publiciteit had erlangd, ik haar hier niet ter sprake zoude hebben gebragt, maar mijne bedenkingen aan den Minister afzonderlijk medegedeeld hebben. Ik houd mij overtuigd, dat de geachte spreker uit Noordbrabant eveneens zou hebben gehandeld. Maar daar de geheele zaak in de dagbladen, onder andere in het *Weekblad van het Regt*, besproken is, heb ik gemeend mijne bedenkingen tegen het besluit en zijne voortdurende geldigheid hier te moeten doen kennen.

Amsterdam, bij C. L. van Langenhuysen, Drukker en Uitgever.